RadioMedia

Lausunto 12.1.2023

Liikenne- ja viestintävaliokunnalle

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain ja sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta (HE 43/2022 vp) ja sen täydentämisestä (HE 313/2022 vp)

RadioMedia ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto liikenne- ja viestintävaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain ja sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta ja ko. hallituksen esityksen täydentämisestä. Keskitymme lausunnossamme täydentävään hallituksen esitykseen (HE 313/2022 vp), joka on vastaus perustuslakivaliokunnan esittämiin huoliin (PeVL 58/2022 vp) sekä radio- ja tv-lähetysten edelleen lähettämiseen ja oikeuksien tasapainoiseen toteutumiseen valiokunnan pyytämin tavoin. Esitämme kunnioittaen seuraavaa:

Keskeiset viestit

1) Verkkolähetysdirektiivin voimaansaattamisella ei ole ollut tarkoitus muuttaa Suomen radio- ja televisiomarkkinan toimivaa nykytilaa. Hallituksen esitys **radio- ja tv-lähetysten edelleen lähettämisestä ja suorasta siirrosta (25 h ja 25 m §)** aiheuttaa oikeudellista epävarmuutta, ja näin ollen sillä voi olla merkittäviä negatiivisia vaikutuksia av-alan markkinoihin ja sen arvoketjuihin. Näin ollen edelleen lähettämistä koskevaan 25 h §:ään tulee lisätä tarkentava 5 momentti, jossa todetaan ettei, ohjelmasignaalin jakelijan lähettäjäyritykselle tarjoamaa teknistä tapaa lähettäjäyrityksen lähetyksen vastaanoton varmistamiseksi tai parantamiseksi pidetä edelleen lähettämisenä. Suoraa siirtoa koskevaan säännökseen 25 m §:ään tulee lisätä uusi 2 momentti, jossa todetaan, että suora sopiminen on ensisijainen tapa sopia oikeuksista.

2) Mitä tulee **oikeuksien tasapuoliseen toteutumiseen**, katsomme, että:

    a. **teosten käyttö opetuksen havainnollistamisessa (14 a § 2 mom.)** ei ole tasapainoinen eri perusoikeuksien välillä, vaan alkuperäisen hallituksen esityksen 14 a §:n 2 momenttiin sisältyneen korvausoikeuden poistaminen on merkittävä heikennys tekijöiden asemaan ja vastoin DSM-direktiivin tarkoitusta tekijöiden aseman vahvistamisesta, ja näin ollen 2 momentin kirjaus tulee palauttaa;

    b. jotta esitys ei johda kohtuuttomuuteen omaisuuden suojan kannalta, alkuperäistä hallituksen esitystä ja täydennystä tulee tarkentaa niin, että sisältöpalvelu voisi kieltää teosten kappaleen valmistaminen **kaupallista tiedonlouhintaa (13 b § 1 mom.)** varten kirjaamalla kielto palvelun käyttöehtoihin;

    c. täydentävän esityksen **6 a luku verkkosisällönjakopalveluista** on yleisesti ottaen tasapainoinen ja linjassa DSM-direktiivin kanssa. Huomiot Euroopan unionin tuomioistuimen tuomiosta C-401/19 ovat perusteltuja. DSM-direktiivin 17 artikla on kokonaisuus, jossa palveluntarjoajien, käyttäjien ja oikeudenhaltijoiden oikeudet ja edut ovat tasapainossa, jolloin kokonaisuudesta ei voi erottaa osia tai lisätä osia ilman, että oikeuksien tasapaino muuttuu. Näin ollen DSM-direktiivin sisältymätön 55 j § tulee poistaa.

Tarkemmat perustelut

Radio- ja tv-lähetysten edelleen lähettäminen ja suora siirto (25 h § ja 25 m §)

Perustuslakivaliokunta pitää lausunnossaan PeVL 58/2022vp hallituksen esityksen valmistelua poikkeavana. Perustuslakivaliokunta katsoi hallituksen esityksen olevan vaikeaselkoinen, mikä ei lisää sääntelyn selkeyttä ja ymmärrettävyyttä. Perustuslakivaliokunta totesi, että tekijänoikeuslakiin kohdistuu erityisiä selkeyden ja ymmärrettävyyden vaatimuksia.

Epäselvyys ja tulkinnanvaraisuus koskee erityisesti radio- ja tv-lähetysten edelleen lähettämistä ja suoraa siirtoa. Ehdotetun sisältöisenä uusi tekijänoikeuslaki aiheuttaa paitsi epävarmuutta oikeustilasta, niin sillä voi olla myös merkittäviä negatiivisia muutoksia koko tv-markkinaan ja sen arvoketjuihin.

Verkkolähetysdirektiivi velvoittaa jäsenvaltiot varmistamaan, että suora sopiminen oikeuksien käytöstä oikeudenhaltijoiden kanssa on mahdollista. Suora sopiminen tulee olla mahdollista ja ensisijaista kaikkien jakelutapojen osalta (alkuperäinen lähettäminen, edelleen lähettäminen ja suora siirto). Suorassa sopimisessa esimerkiksi televisioyhtiö hankkii tekijänoikeudet tuottajalta, joka on hankkinut oikeudet tekijöiltä ja muilta oikeuksien omistajilta, ja sopii lähetyksen jakelusta eri verkoissa. Kollektiivinen sopiminen eli oikeuksien hankinta tekijänoikeusjärjestöltä on vain suoraa sopimista täydentävää, siis toissijaista.

Lisäksi verkkolähetysdirektiivi edellyttää, että televisiotoimintaa koskeva sääntely on teknologianeutraalia. Lainsäädännössä tulee selkeästi todeta, että alkuperäistä lähettämistä on millä tahansa tekniikalla ja yleensä alihankkijoita käyttäen tv-yhtiön toimesta tai valtuuttamana toteutettava lähettäminen yleisölle. Suomessa vapaasti vastaanotettavien televisiokanavien alkuperäinen lähettäminen tapahtuu esimerkiksi antenni-, kaapeli-, IPTV- ja verkkolähetyksinä. Edelleen lähettäminen koskee vain rajat ylittävää toimintaa.

Jos suoran sopimisen ensisijaisuutta ja teknologianeutraalisuutta ei varmisteta, edessä olisi dramaattisia ja negatiivisia vaikutuksia oikeudenhaltijoille, tuotantoyhtiöille, televisioyhtiöille, operaattoreille, kansalaisille ja taloyhtiöille. Ennakoimme, että muutoksen myötä vapaasti vastaanotettavista kaupallisista televisiokanavista tulisi tilausmaksullisia kanavia tai niiden jakelu loppuisi. Tämä johtaisi kotimaisten tuotantojen määrään vähentymiseen ja/tai laadun huonontumiseen sekä suomalaisten tekijöiden työmahdollisuuksien vähenemiseen ja palkkojen/palkkioiden pienemiseen tuotannon hetkellä.

Näin ollen valiokunnan tulisi:

1. todeta lausunnossaan, että verkkolähetysdirektiivin voimaansaattamisella ei ollut tarkoitus muuttaa Suomen radio- ja televisiomarkkinan toimivaa nykytilaa;

2. edellyttää, että edelleen lähettämistä käsittelevään 25 h §:ään lisätään 5 momentti, jossa tuodaan esiin, että radio- tai televisioyhtiön toimesta tai valvonnassa ja vastuulla suoritettu kaapelijakelu on alkuperäistä lähettämistä: *”Mitä edellä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta 25 f §:n mukaiseen lähettämiseen, kun lähetys tapahtuu lähettäjäyrityksen toimesta tai valvonnassa ja vastuulla millä tahansa teknologialla samanaikaisesti ja muuttumattomana.*

Edellä 1 momentissa tarkoitettuna edelleen lähettämisenä ei pidetä ohjelmasignaalin jakelijan lähettäjäyritykselle tarjoamaa teknistä tapaa lähettäjäyrityksen lähetyksen vastaanoton varmistamiseksi tai parantamiseksi."; ja

3. edellyttää, että suoraa siirtoa käsittelevään 25 m §:ään lisätään 2 momentti, joka mahdollistaa suoran sopimisen*: "Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta teoksen lähettämiseen suoran siirron menetelmällä, jos sen tekijä on luovuttanut oikeuden sen lähettämiseen suoran siirron menetelmällä sille lähettäjäyritykselle, jonka lähetystä lähettäminen suoran siirron menetelmällä koskee."*

Teosten käyttö opetuksen havainnollistamisessa (14 a §)

Säännös teosten käyttöön opetuksen havainnollistamisessa (14 a §) ei ole tasapainoinen eri perusoikeuksien välillä, vaan alkuperäisen hallituksen esityksen 14 a §:n 2 momenttiin sisältyneen korvausoikeuden poistaminen olisi merkittävä heikennys tekijöiden asemaan ja vastoin DSM-direktiivin tarkoitusta tekijän aseman vahvistamisesta. 14 a §:ään esitettävillä poistoilla heikennetään eri perusoikeuksien välistä tasapainoa omaisuudensuojan vahingoksi.

Kiinnitämme huomioita myös siihen, ettei perustusvaliokunta (PeVL 58/2022 vp) edellyttänyt ehdotonta pykälämuutosta, vaan ainoastaan tarkastelemaan esitystä siltä kannalta, miten siinä otetaan kansallisen liikkumavaran puitteissa huomioon eri perusoikeudet. Näin ollen esityksen täydennykseksi olisi riittänyt sivistyksellisten oikeuksien tarkempi kirjaaminen hallituksen esityksen perusteluihin.

Teosten kappaleiden valmistaminen tekstin- ja tiedonlouhintaa varten (13 b §)

Esityksen 13 b § 1 momentin tarkoittama tiedonlouhinta yleiseen tarkoitukseen on omiaan vaarantamaan sisältöinvestoinnit ja tekemään toimituksellisesta sisällöstä "vapaata riistaa" hyödynnettäväksi esimerkiksi tekoälyn avulla raaka-aineena uusille sisältöpalveluille. Tämän estämiseksi on tärkeää, että sisältöpalveluilla on mahdollisuus pidättää oikeutensa kappaleen valmistamiseen tekstin- ja tiedonlouhintaan kaupallisessa tarkoituksessa mahdollisimman joustavasti haluamiaan keinoja käyttäen.

Näin ollen RadioMedia katsoo, että alkuperäistä hallituksen esitystä ja täydennystä tarkennetaan niin, että sisältöpalvelu voisi kieltää teosten kappaleen valmistaminen kaupallista tiedonlouhintaa (13 b § 1 mom.) varten kirjaamalla kielto palvelun käyttöehtoihin, jotka ovat jo nyt ja viimeistään lähitulevaisuudessa koneluettavissa tekoälyn avulla. Ilman tarkennusta tilanne johtaisi kohtuuttomuuteen omaisuuden suojan kannalta. Sisällöntuotannon investointien suojaaminen on myös paras suoja kansalaisten sananvapaudelle.

Verkkosisällönjakopalvelut (6 a luku)

Verkkosisällönjakopalveluja käsittelevä 6 a luku on yleisesti ottaen tasapainoinen ja linjassa DSM-direktiivin kanssa. On kuitenkin olennaista, että kaikki säännökset perustuvat DSM-direktiiviin ja ylläpitävät tasapainoa DSM-direktiivin 17 artiklan mukaista palveluntarjoajien, käyttäjien ja oikeudenhaltijoiden välistä tasapainoa.

55 j pykälässä säädettäisiin yhtäältä palvelun käyttäjän ja toisaalta palveluntarjoajan oikeudesta saada kohtuullinen hyvitys, mikäli pääsy teokseen verkkosisällönjakopalvelussa on pyydetty estämään tai teos on pyydetty poistamaan verkkosisällönjakopalvelusta ilman tekijänoikeuslakiin perustuvaa syytä. Velvollisuus maksaa hyvitys on tuottamuksesta riippumaton eli se voisi koitua maksettavaksi, vaikka oikeudenhaltija olisi tehnyt esto- tai poistopyynnön vilpittömässä mielessä. Hyvitys onkin näin ollen rangaistuksenluonteinen seuraus ja sen käytännön vaikutus ennen kaikkea ennaltaehkäisevä, toisin sanoen oikeudenhaltija ei uskalla valvoa oikeuksiaan siinä pelossa, että se joutuu hyvitysvelvolliseksi. Ehdotettu 55 j § on poistettava, koska tekijän velvollisuus suorittaa hyvitystä on DSM-direktiiviin sisältymätön ja sen tarkoituksen vastainen. Säännös horjuttaisi 17 artiklan mukaista palveluntarjoajien, käyttäjien ja oikeudenhaltijoiden välistä tasapainoa.

Muilta osin uudistamme liikenne- ja viestintävaliokunnalle 4.5.2022 antamassamme lausunnossa esitetyn.

RadioMedia ry

Stefan Möller
toimitusjohtaja

Anna Paimela
johtava asiantuntija

RadioMedia ry on kaupallisen radiotoimialan kattojärjestö, jonka tehtävänä on edistää kaupallisen radiotoiminnan harjoittamista ja tukea alan kehitystä Suomessa. Liitto edustaa sekä paikallisia että valtakunnallisia radiotoimijoita Suomessa.

Lisätietoja: Anna Paimela, anna.paimela@radiomedia.fi, +358 40 1648626.